

УДК 007:304:070.432

СТАТТЯ ЯК ЖАНР ЖУРНАЛІСТИКИ**Марія Слюсаренко**, канд. наук із соц. комунікацій, ст. викладач

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

maria_s19@ukr.net

У журналістиці жанрова форма впливає на результат комунікації й залишається актуальною для вивчення. Стаття як один із найбільш затребуваних жанрів газети досліджена недостатньо. Некоректним є зауваження про невеликий обсяг статті; уточнення потребують думки про етимологію її назви, предмет дослідження, спільні та відмінні риси з іншими формами, зокрема кореспонденцією. Важливими для опису суті жанрової форми є мета автора, функція повідомлення, а також особливості структури.

Ключові слова: стаття, етимологія терміна, предмет дослідження, науковий метод, ідея, переконання.

Жанрова форма журналістського повідомлення активно впливає на результат комунікації. Вона може як прискорити, так і сповільнити процес досягнення порозуміння у суспільстві. Саме тому формальні особливості журналістських публікацій не втрачають важливості для наукових досліджень.

Одним із найбільш поширених у пресі є жанр статті, до висвітлення прикметних рис якого вдавалися вітчизняні та зарубіжні теоретики: Д. Бекасов, Д. Григораш, Л. Кайда, І. Крупський, З. Смелкова, Б. Стрельцов, О. Тертичний, З. Вайшенберг, К. Ройманн, М. Вуароль та інші. Щоправда, наукові розвідки, присвячені жанру статті, містять окремі недомовки та некоректні формулювання, які стали на перешкоді до остаточної, вичерпної характеристики цієї важливої жанрової форми.

1. Ускладнює розуміння природи статті загострення уваги на такій ознаці, як невеликий обсяг [12, с. 207; 14, с. 430; 3, с. 1387]. Тим часом, як засвідчує практика, газетна стаття може займати цілу шпальту чи навіть розворот, і на фоні інформаційних та хронікальних повідомлень вона завжди виглядає великою.

2. Хаосу думок сприяє не до кінця простежена етимологія терміну *стаття*. Як відомо, термін *стаття* має німецькі, англійські, французькі, польські та російські корені (див. [14]), а його первинне значення «член», «суглоб», «частина цілого» ніяк не увиразнює суті газетно-журнального матеріалу. Дослідники жанрової форми часто

не зважають на походження терміну (див. [10; 12; 18]), а О. Тертичний відзначає, що не кожна назва жанрової форми відбиває «хід створення публікації і її змістово-формальні характеристики» [21, с. 50]. Зосередившись на похідному від лат. *articulus* смислі терміну, науковець з розумінням ставиться до того, що будь-яке повідомлення як частину цілого газетного номера називають статтею [21, с. 150].

Справді, у повсякденному вжитку допустимим є використання слова *стаття* на означення будь-якого матеріалу періодики, але недбале оперування назвами журналістських жанрів дискредитує фахівця. Хочеться вірити, що заручником власної неухважності став редактор популярного вітчизняного журналу; аналізуючи репортаж [2], він у невеличкому за обсягом повідомленні одночасно назвав його текстовою рекламою, статтею, заміткою і епістолярним жанром [20].

Як відомо, в українській мові слово *стаття* багатозначне і може використовуватися щонайменше в п'яти значеннях [3, с. 1387]. Багатозначність слова спричинила не завжди коректне його використання. Для простеження зв'язку назви журналістської жанрової форми *стаття* з її суттю важливими для аналізу є два перших словникових значення слова, а саме: 1) назва наукового чи публіцистичного твору; 2) розділ або параграф документа [3, с. 1387].

На наше переконання, слово *стаття* як похідне від латинського *articulus* у значенні член, частина цілого було запроваджене для потреб юриспруденції та законодавства; маємо відомості, що в Україні років козацтва важливі державно-політичні акти називалися статтями: «Статті для заспокоєння руського народу» 1632 р., «Березневі статті Богдана Хмельницького» 1654 р. [22, с. 158]. У цьому сенсі слово стаття активне й сьогодні: Конституція, Кодекс законів про працю та інші нормативні документи складаються зі статей.

Українське слово *стаття* так само, як і російське *статья*, пов'язане з поняттям *стать* [8, с. 401]. Російські науковці похідними від *стать* називають стан, статний, стрункий [9, с. 194]; вітчизняні вчені, аналізуючи основу *стать*, кажуть про будову певного цілого і форму тіла людини [8; 17]. Важливо, що під поняттями структура, побудова, організація неживої предметної одиниці розуміють «взаємозалежність, взаємообумовленість компонентів всередині певного цілого» [17, с. 99], а коли йдеться про статуру, *стать*, *постать* людини, то кажуть про «гарну, правильну будову тіла» [17, с. 99], струнку, пропорційно

складену фігуру [8, с. 102]. Тому, як очевидно, слово стаття можна трактувати у двох сенсах: як частина стрункого цілого (стаття закону) і як струнке ціле (науковий чи газетно-журнальний твір).

3. Потребує конкретизації думка про такі загальнометодологічні категорії, як об'єкт і предмет дослідження у статті. У цьому аспекті вивчення помітною є часта підміна двох понять, їх ототожнення (див. [18]); трапляються випадки нашарування смислів, коли слово об'єкт використовується як опозиційне до суб'єкт, вказує на одиницю господарського призначення.

Розмірковуючи про «предметну особливість» газетного слова, його здатність впливати на людину і допомагати в розв'язанні складних життєвих питань, В. Фоміних наголошує на важливій ролі соціального факту [25, с. 32]. Соціальним фактом дослідник називає одиничний вияв соціальної дійсності, що існує незалежно від людської свідомості [25, с. 23], В. Здоровага в цьому випадку каже про реальний, об'єктивний факт [12, с. 36]. Відомо, що в публіцистиці важливим є не сам факт, а його авторська інтерпретація, всебічне вивчення в тому середовищі, в якому факт виник і розвивався, у всіх можливих зв'язках і залежностях. Тому об'єктом публіцистичної творчості, як зазначає В. Фоміних, є соціальна дійсність у всьому її багатстві, а предметом — «соціально-політичний аспект конкретних соціальних фактів, розкритий у властивих соціальним фактам актуальних зв'язках і залежностях» [25, с. 28].

4. Усвідомлення предмета та об'єкта відтворення в публіцистиці не дає достатніх підстав для розрізнення окремих аналітичних жанрів, зокрема відзначених спільністю рис статті та кореспонденції. Для двох форм викладу властиві: однакова структура (вступ, основна частина та висновки), мовно-стильове оформлення та обсяг.

Плутанині думок сприяє розбіжність у визначенні змісту предмета статті. Деякі вчені не звертаються до його суті [19; 7], інші кажуть про висвітлення статтею суспільно-політичної чи літературної теми [15; 14], групи фактів або проблем [18, с. 193], гострої актуальної проблеми [12, с. 209; 13, с. 64; 1, с. 74; 11, с. 241].

Автор аналітичної кореспонденції аналізує обмежений місцем і часом окремих реальний факт (явище, подію); таким фактом може бути пожежа, повінь, техногенна катастрофа, дорожно-транспортна пригода, вдале виконання проекту тощо. Як зазначають дослідники, в матеріалі про позитивні результати автор показує шляхи їх досягнення, узагальнює досвід; а в матеріалі про негативні наслідки нази-

ває причини й засоби їх усунення [10, с. 109]. Кореспондент працює з фактом ще не вивченим, він відвідує місце події, з'ясовує час, умови, обставини, масштаб, причини, винуватців, перспективи, безпеку події тощо. На підставі особисто побаченого й почутого автор розмірковує про реальний факт, пояснює його внутрішню «структуру», «витлумачує подію» [10, с.117]. Автор аналітичної кореспонденції, зазвичай, послуговується хронологічним методом дослідження, що дає йому можливість «чітко впорядкувати факти, деталі, відтворити з максимальною достеменністю і точністю окремих випадок, поступок тощо» [26, с. 81]. Яскраві деталі, замальовки, діалоги засвідчують достеменність зображуваного, перетворюють віддаленого від події читача на її свідка.

Кореспонденція висвітлює факт одиничний, предметну подію. Тим часом автор статті зосереджений на світі ідей. Предмет уваги статті — проблема (з грецької *problem* — перепона, складність, завдання), «складне теоретичне або практичне питання, що потребує розв'язання» [5, с. 827], невизначеність у знаннях і діяльності людини (див. [5]). Проблеми поза мисленням не існують, вона — «відтворення у людській свідомості суперечливих моментів розвитку, конфліктних ситуацій дійсності» [24, с. 232]. Конфлікт (з лат. *conflictus* — зіткнення) — граничне загострення суперечності, боротьба протилежних ідей (див. [5]). Проблема в газетному тексті — результат творчих зусиль автора; у цьому сенсі поняття *проблема, питання, задача* споріднені.

Відомо, що розв'язання проблеми як кінцевої мети творчої діяльності можливе за умови вироблення авторської ідеї. Як зазначає В. Здоровега, суперечність, конфлікт породжує проблему, викликає запитання, пошуки відповіді на них спонукають журналіста до роздумів, аргументації, змушують його переконувати читача або слухача у правильності своєї позиції [12, с. 77].

Автор статті подає на суд читачів власну концепцію, «сформульоване в мисленнєву структуру розуміння проблеми» [24, с. 233], своєрідну «мікротеорію», створену на основі аналізу соціальних закономірностей [1, с. 37]. Він послуговується логічним методом дослідження, вивчає суть проблеми на підставі сукупності зв'язаних між собою і залежних один від одного фактів (для підкріплення думок у статті можуть слугувати вивчені і уже пояснені кореспондентом факти), «виокремлює зі всього багатства зв'язків дійсності найбільш суттєві» [21, с. 41], виявляє об'єктивні закономірності суспільного життя.

Надбанням успішної статті називають ясну тезу, ідею, що впливає з проаналізованих фактів, факти, подані в їх сутності й зв'язках, та логічні висновки [1]. Автор статті прагне вплинути на розум реципієнта, ініціювати «роздуми» [21, с. 149], «перетворити читача у свого однодумця» [7, с. 231].

Актуальним чинником для розуміння жанрової форми є функція газетного повідомлення. Репортаж покликаний проілюструвати новину, створити словесну картину; інтерв'ю — донести думку авторитетної особи; кореспонденція — розтлумачити суть події; стаття — запропонувати варіант розв'язання проблеми. У цьому сенсі цікавою є думка К. Ройманна про те, що новинний журналіст — нейтральний посередник, коментатор — пояснювальний просвітник, автор статті — лідер думок [16, с. 244].

У структурі статті те або інше твердження може бути представлене у формі тріади: теза — аргумент — висновок або теза — антитеза — синтез. Виклад статті передбачає тричленність її побудови: вступ подає визначення теми дослідження і попередню її оцінку; основна частина містить аргументи, полеміку, зіставлення поглядів; висновки — узагальнення, провідну думку.

Як засвідчують дослідники, чіткість форми допомагає «найкраще донести до читача думку, переконати його в її правильності» [12, с. 206].

Отже, жанр газетної статті визначається *такими чинниками*:

- 1) предмет уваги — проблема соціальної дійсності;
- 2) авторська мета — переконливий вплив на читача, зміна його поглядів;
- 3) авторська аргументована думка, чітка позиція;
- 4) система основної та другорядних тез;
- 5) узагальнення значної кількості фактичних даних;
- 6) логічні прийоми інтерпретації;
- 7) тричленна структура викладу (вступ, основна частина, висновки).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бекасов Д. Г. Корреспонденция, статья — жанры публицистики / Д. Г. Бекасов. — Москва : Издательство МГУ, 1972. — 76 с.
2. Бухтяр В. Победа Геннадия Кернеса / Виталий Бухтяр // Корреспондент. — 2010. — 26 ноября. — С. 36–37.

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., доповн. та CD) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. — Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. — 1736 с.
4. Вайшенберг З. Новинна журналістика: навчальний посібник / З. Вайшенберг; за заг. ред. В. Ф. Іванова. — К.: Академія Української преси, 2004. — 262 с.
5. Всемирная энциклопедия: Философия XX век / главн. научн. ред. и сост. А. А. Грицанов. — М.: АТС; Мн.: Харвест: Современный литератор, 2002. — 976 с.
6. Вуароль М. Гід газетяра: пер. з франц. / Мішель Вуароль. — К., 2003. — 64 с.
7. Григораш Д. С. Журналістика у термінах і виразах / Д. С. Григораш. — Львів: Вища школа при ЛДУ, 1974. — 293 с.
8. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / редкол. О. С. Мельничук (голов. ред.) та ін. — Київ : Наукова думка, 1983. — Т. 5 : Р — Т / уклад. Р. В. Болдирев та ін. — 2006. — 704 с.
9. Этимологический словарь русского языка: у 4 т. / сост. А. Преображенский. — Москва : Типография Г. Лисснера и Д. Совко, 1910–1914. — 1284 с.
10. Жанри радянської газети: [навч. посібник] / заг. підг. тексту М. С. Черепанова; [переклад з рос. Я. Д. Клименка]. — Київ : Вища школа, 1974. — 294 с.
11. Журналістика : словник-довідник / авт.-уклад. І. Л. Михайлин. — Київ : Академвидав, 2013. — 320 с.
12. Здоровега В. Теорія і практика радянської журналістики (Основи майстерності. Проблеми жанрів) / В. Й. Здоровега, О. А. Сербенська, Д. С. Григораш та ін.; відп. ред. В. Й. Здоровега. — Львів: Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. — 328 с.
13. Кайда Л. Г. Композиционная поэтика публицистики: учебное пособие / Л. Г. Кайда. — М.: Флинта: Наука, 2006. — 144 с.
14. Літературознавча енциклопедія: у двох томах / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. — К.: ВЦ Академія, 2007. — Т. 2. — 624 с.
15. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. — К.: ВЦ «Академія», 1997. — 752 с. — (Nota bene).
16. Ройманн Курт. Журналістські жанри // Публіцистика. Масова комунікація: медіа-енциклопедія / за заг. ред. Ф. В. Іванова. — К.: Академія Укр. Преси, Центр Вільної Преси, 2007. — С. 236–262.
17. Словник синонімів української мови : в 2-х т. / А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головашук та інші. — Київ : Наукова думка, 1999–2000. — Т. 1. — 1040 с.
18. Смелкова З. С. Риторические основы журналистики. Работа над жанрами: учебное пособие / З. С. Смелкова, Л. В. Ассурова, М. Р. Сальникова. — М.: Флинта : Наука, 2002. — 320 с.

19. Стрельцов Б. В. Основы публицистики: Жанры / Б. В. Стрельцов. — Минск, 1990. — 240 с.
20. Сыч В. Интересная статья // Корреспондент. — 2010. — 3 дек. — С. 12.
21. Тертычный А. А. Жанры периодической печати: учебное пособие / А. А. Тертычный. — М.: Аспект Пресс, 2000. — 312 с.
22. Український радянський енциклопедичний словник : у 3 т. / редкол. А. В. Кудрицький (відп. ред.) та ін. — 2-ге вид. — Київ : Головна редакція УРЕ, 1987. — Т. 1. — 752 с.
23. Український радянський енциклопедичний словник : у 3 т. / редкол. : А. В. Кудрицький (відп. ред.) та ін. — 2-ге вид. — Київ : Головна редакція УРЕ, 1987. — Т. 3. — 736 с.
24. Ученова В. Публицистика и политика / В. В. Ученова. — Москва : Издательство политической литературы, 1979. — 271 с.
25. Фоминых В. Н. Публицистический факт. Путь к оптимизации журналистского текста / В. Н. Фоминых. — Красноярск : Изд-во Красноярского ун-та, 1987. — 128 с.
26. Шукуров И. Ш. Невзирая на лица: Конфликт в сатирической публицистике / И. Ш. Шукуров. — М.: Мысль, 1988. — 206 с.

СТАТЬЯ КАК ЖАНР ЖУРНАЛИСТИКИ

*Мария Слюсаренко, канд. наук по соц. коммуникациям, ст. преподаватель
Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова*

В журналистике жанровая форма влияет на результат коммуникации и остается актуальной для изучения. Статья как один из самых востребованных жанров газеты исследована недостаточно. Некорректно замечание о небольшом объеме статьи; уточнения требуют высказывания об этимологии ее названия, предмете исследования, общих и отличительных чертах с другими формами, в частности корреспонденцией. Важными для описания сути жанровой формы есть цель автора, функция сообщения, а также особенности структуры.

Ключевые слова: статья, этимология термина, предмет исследования, научный метод, идея, убеждение.

ARTICLE AS GENRE OF JOURNALISM

*Maria Slyusarenko, phd of social communications, Senior Lecturer
Odessa I. I. Mechnikov National University, Ukraine*

Genre form affects the outcome of communication and remains relevant for scientific studies. Article — a common genre of periodicals. A large number of scientific studies have been written about the article, but there are some underestimations in the theory of this genre form. The idea of a small article is inadequate. The refinement needs explanation of

the name of the genre. The term article has foreign-language roots and is translated as a member, a joint, part of the whole; In this sense, in our opinion, the word was introduced for the needs of the legislative sphere, the article became part of the document. The title of the article is also related to the basis of gender, which can mean the correct, proportional structure of an object or person; So we can say that the basis of the sex indicates the clarity of the presentation of the opinion in the article of a journalist, a publicist.

Often, the signs of an article are likely to be specific to other genres, including correspondence. Correspondence and article have such common features as structure, style, volume, which complicate the distinction between these two genre forms. To distinguish the genre of journalism, an important subject and method of research, as well as a message function. The author of the article is concentrated in the world of ideas, he is called the leader of thoughts. The subject of the article is a social problem; The author of the article logically investigates a series of related and interrelated facts, traces the patterns of social life, offers an option to solve the problem. The author of the correspondence investigates a single, limited place and time fact, interprets a substantive event; He visits the place of the event, finds out, time, circumstances, involved people, guilty, etc., uses the chronological method to study the event.

In the structure of the article, one or another statement can be presented in the form of a triad: thesis — argument — conclusion or thesis — antithesis — synthesis. The presentation of the article involves three components of its construction: introduction, main part and conclusions.

Key words: *article, etymology of the term, subject of research, scientific method, idea, persuasion.*

REFERENCES

1. Bekasov, D. G. (1972), *Korrespondencija, stat'ja — zhanry publicistiki* [Correspondence, article — genres of journalism], Izdatel'stvo MGU, Moscow Russia.
2. Buhtjar, Vitalij (2010), *Pobeda Gennadija Kernesja* [The victory of Gennady Kernes], *Korrespondent*, 26 nojabrja, pp. 36–37.
3. Busel, V. T. (2009), *Velykyj tлумachnyj slovnyk suchasnoji ukrajins'koji movy* [Great explanatory dictionary of contemporary Ukrainian language], Irpinj : VTF «Perun», 1736 p. Kyiv, Ukraine.
4. Vaishenberh, Z. (2004), *Novynna zhurnalistyka: Navchalnyi posibnyk* [News journalism: Manual], Akademia Ukrainkoj presy, Kyiv, Ukraine.
5. Gricanov, A. A. (2002), *Vsemirnaja jenciklopedija: Filosofija HH vek* [World Encyclopedia: Philosophy of the 20th Century], Harvest, *Sovremenyj literator*, 976 p. Moscow, Russia.
6. Vuarol, Mishel (2003), *Hid hazetiara* [Guide newsmen], Translated by Sabri, Julia, Kyiv, Ukraine.
7. Grygorash, D. S. (1974) *Zhurnalisty'ka u terminax i vy'razax* [Journalism in terms and expressions], *Vy'shha shkola pry' LDU*, 293 p., Lviv, Ukraine.
8. Meljnuchuk, O. S. (2006), *Etymologichnyj slovnyk ukrajins'koji movy : U 7 t.*, [The etymological dictionary of the Ukrainian language], *Naukova dumka*, Vol. 5, [Uklad. R. V. Boldyrjev ta in.], 704 p., Kyiv, Ukraine.

9. Preobrazhenskij, A. (1910–1914), *Jetimologicheskij slovar' russkogo jazyka: V 4 t.* [Etymological dictionary of the Russian language: In 4 volumes], Tipografiya G. Lissnera i D., Sovko, Moscow, Russia.
10. (1974), *Zhanry radjanskoj ghazety* [Genres of the Soviet newspaper], [navch. posibnyk], zag. pidg. tekstu M. S. Cherepaxova, [pereklad z ros. Ya. D. Kly'menka]. *Vyshha shkola*, 274 p., Kyiv, Ukraine.
11. Mykhajlyn, I. L. (2013), *Zhurnalistyka : slovnyk-dovidnyk* [Dictionary-directory], Akademvydav, 320 p., Kyiv, Ukraine.
12. Zdoroveha, V. (1989), *Teoriya i praktyka radyans'koyi zhurnalistyky (Osnovy maysternosti. Problemy zhanriv)* [Theory and Practice of Soviet journalism (Fundamentals skills. Problems genres)], Vydavnytstvo pry L'vivs'komu universyteti, Lviv, Ukrain.
13. Kajda, L. G. (2006), *Kompozicionnaja pojetika publicistiki: uchebnoe posobie* [Composite Poetics of journalism: a tutorial], Flinta, Nauka, Moscow [in Russian].
14. Kovaliv, Ju. I. (2007), *Literaturoznavcha encyklopedija: U dvokh tomakh*, [Literary Encyclopedia: Two volumes], Akademija, Vol. 2, 624 p., Kyiv, Ukraine.
15. Ghrom'jak, R. T., Kovaliv, Ju. I. et al. (1997), *Literaturoznavchij slovnyk-dovidnyk* [Literary dictionary-directory], Akademija, 752 p. (Nota bene), Kyiv, Ukraine.
16. Roimann, Kurt (2007), *Zhumalistski zhanry* [Journalistic genres], *Publicystyka. Masova komunikacija: Media-encyklopedija* [Publicism. Mass Communication: Media Encyclopedia], Translated by Ivanov, F. V. Akademija Ukr. Presy, Centr Viljnoji Presy, pp. 236–252, Kyiv, Ukraine.
17. Burjachok, A. A., Ghnatjuk, Gh. M., Gholovashhuk, S. I. et al. (1999–2000), *Slovnyk sinonimiv ukrajinskoj movy : V 2-kh t.* [Dictionary of synonyms of the Ukrainian language: In 2 t], Naukova dumka, Vol. 1, 1040 p., Kyiv, Ukraine.
18. Smelkova, Z. S. (2002), *Ritoricheskie osnovy zhurnalistiki. Rabota nad zhanrami: Uchebnoe posobie* [Rhetorical foundations of journalism. Work on the genres], Textbook, Flinta, Nauka, Moscow, Russia.
19. Strel'cov, B. V. (1990), *Osnovy publicistiki: Zhanry* [Principles of opinion journalism: Genre], Minsk, Belarus [in Russian].
20. Sych, V. I (2010), *Interesnaja stat'ja* [Interesting article]. *Korrespondent*, 3December, p. 12, Kyiv, Ukraine.
21. Tertychnyj, A. A. (2000), *Zhanry pereodicheskoy pechati: Uchebnoe posobie* [Periodicals Genre: Textbook], Aspekt Press, Moscow, Russia.
22. Kudryckyj, A. V. (1987), *Ukrajinskyj radjanskyj encyklopedychnyj slovnyk : V 3-kh T.*, [Ukrainian Soviet Encyclopedic Dictionary: In the 3 Vol.], Gholovna redakcija URE, Vol. 1., 752 p., Kyiv, Ukraine.
23. Kudryckyj, A. V. (1987), *Ukrajinskyj radjanskyj encyklopedychnyj slovnyk : V 3-kh T.*, [Ukrainian Soviet Encyclopedic Dictionary: In the 3 Vol.], Gholovna redakcija URE, Vol. 3., 736 p., Kyiv, Ukraine.

24. Uchenova, V. (1979), Publicistika i politika [Publicism and politics] Izdatel'stvo politicheskoy literatury, 271 p., Moscow, Russia.
25. Fominyh, V. N. (1987), Publicisticheskij fakt. Put' k optimizacii zhurnalistskogo teksta [A publicistic fact. The way to optimize journalistic text], Izd-vo Krasnojarskogo un-ta, 128 p., Krasnoyarsk, Russia.
26. Shukurov, I. Sh. (1988), Nevziraja na lica: Konflikt v satiricheskoy publicistike [Despite the faces: Conflict in satirical journalism], Mysl', 206 p., Moscow, Russia.

Стаття надійшла до редакції 23 серпня 2017 р.